

OD KILOMETRA DO TRZYDZIESTU KILOMETRÓW

**Transformacja współczesnego pola walki -
doświadczenia wojny rosyjsko - ukraińskiej
i rekomendacje dla Sił Zbrojnych RP
oraz programu „Tarcza Wschód”.
Bezpieczeństwo Polski jest wspólną
odpowiedzialnością**

**Think Tank
Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów
Sił Zbrojnych RP**

SPIS TREŚCI

Rozdziały:

- 1. Wojna, która zmieniła wszystko**
- 2. Od jednego kilometra do trzydziestu kilometrów – narodziny nowego pola walki**
- 3. Rewolucja w organizacji wojsk lądowych – od masy do sieci. Jak powinna zmienić się piechota XXI wieku?**
- 4. Renesans wojsk pancernych – dlaczego czołg nie umarł, lecz ewoluuje**
- 5. Logistyka pod ogniem – dlaczego w XXI wieku zwycięża armia, która potrafi przetrwać, a nie tylko walczyć**
- 6. Odporność państwa i ochrona ludności – współczesną wojnę wygrywa nie tylko armia, ale całe społeczeństwo**
- 7. Rewolucja w szkoleniu Sił Zbrojnych RP – dlaczego regulaminy muszą nadążać za wojną**
- 8. Tarcza Wschód – od programu fortyfikacyjnego do Narodowego Systemu Odporności i Obrony Państwa**
- 9. Trzydzieści rekomendacji strategicznych dla Rzeczypospolitej Polskiej – kierunki transformacji systemu obronnego do 2035 roku**
- 10. POLSKA 2035 – Państwo gotowe na wyzwania XXI wieku**
- 11. Aneksy**
- 12. Bibliografia**

ROZDZIAŁ I

Wojna, która zmieniła wszystko

1.1. Koniec epoki znanego pola walki

Przez dziesięciolecia armie państw NATO przygotowywały się do prowadzenia działań bojowych według zasad wypracowanych po II wojnie światowej i rozwijanych podczas zimnej wojny. Oczywiście zmieniały się systemy uzbrojenia, środki łączności oraz precyzja rażenia, jednak podstawowe zasady prowadzenia walki pozostawały niezmienne. Dowódcy planowali działania batalionów i brygad, kompanie rozwijały się do natarcia, plutony zajmowały stanowiska obronne, a powodzenie operacji zależało od współdziałania wojsk pancernych, zmechanizowanych, artylerii i lotnictwa.

Wojna rosyjsko-ukraińska całkowicie zakwestionowała wiele z tych założeń.

Po raz pierwszy w historii konflikt o wysokiej intensywności jest obserwowany niemal w czasie rzeczywistym przez tysiące bezzałogowych statków powietrznych. Pole walki przestało być miejscem okresowego rozpoznania, a stało się przestrzenią nieustannej obserwacji. Każdy pojazd, każdy żołnierz, każdy ruch logistyczny może zostać wykryty, zidentyfikowany i zaatakowany w ciągu kilku minut, a czasami nawet kilkudziesięciu sekund.

Największą zmianą nie jest więc pojawienie się dronów, lecz utrata anonimowości na polu walki.

W przeszłości dowódca mógł liczyć na to, że odpowiednio zamaskowane ugrupowanie pozostanie niewykryte przez wiele godzin lub dni. Dzisiaj przeciwnik dysponuje siecią rozpoznania obejmującą drony FPV, bezzałogowce rozpoznawcze, satelity, systemy radioelektroniczne, radary pola walki oraz analizę danych wspieraną przez sztuczną inteligencję. W efekcie wykrycie celu przestaje być wyjątkiem, a staje się regułą.

To oznacza fundamentalną zmianę filozofii prowadzenia działań bojowych.

1.2. Od „strefy śmierci” do „strefy ciągłej obserwacji”

Jednym z najbardziej wymownych symboli tej transformacji jest pojęcie „strefy śmierci”, opisujące obszar, w którym praktycznie każdy wykryty obiekt może zostać zniszczony.

Jeszcze kilka lat temu zakładano, że bezpośrednia strefa największego zagrożenia obejmuje przede wszystkim pierwszą linię walki oraz jej najbliższe zaplecze.

Obecnie doświadczenia z Ukrainy pokazują zupełnie inny obraz.

Dowódcy ukraińscy wskazują, że przestrzeń nieustannego oddziaływania systemów rozpoznania, dronów i artylerii obejmuje już dziesiątki kilometrów od linii styczności wojsk. Oznacza to, że zagrożone stają się nie tylko pododdziały walczące bezpośrednio z przeciwnikiem, ale również logistyka, stanowiska dowodzenia, magazyny, punkty medyczne oraz drogi zaopatrzenia.

Nie chodzi przy tym wyłącznie o zasięg techniczny dronów.

Znacznie ważniejsza jest zdolność przeciwnika do nieprzerwanego monitorowania całego obszaru działań oraz błyskawicznego przekazywania danych do środków rażenia.

Powstaje zjawisko, które można określić jako **ciągłą strefę obserwacyjno-uderzeniową**.

To właśnie ona staje się jednym z najważniejszych wyzwań dla współczesnych armii.

1.3. Rewolucja, której nie można ignorować

Historia wojskowości zna wiele momentów przełomowych.

Wprowadzenie prochu zmieniło znaczenie fortyfikacji.

Pojawienie się karabinów maszynowych zakończyło epokę frontalnych szarż piechoty.

Czołgi przełamały impas wojny okopowej.

Lotnictwo uczyniło zaplecze operacyjne częścią pola walki.

Obecnie jesteśmy świadkami kolejnej rewolucji.

Jej głównym elementem nie jest pojedynczy system uzbrojenia, lecz integracja wielu technologii: bezzałogowców, sztucznej inteligencji, rozpoznania satelitarnego, walki radioelektronicznej, precyzyjnej artylerii oraz nowoczesnych systemów dowodzenia.

Każda z tych technologii istniała wcześniej.

Dopiero ich jednoczesne zastosowanie stworzyło zupełnie nowy model prowadzenia wojny.

1.4. Największym zagrożeniem jest brak adaptacji

Historia pokazuje, że armie przegrywały nie dlatego, że dysponowały gorszym sprzętem.

Przegrywały dlatego, że zbyt długo walczyły według zasad poprzedniej wojny.

Francja w 1940 roku posiadała doskonałe czołgi, lecz używała ich zgodnie z doktryną I wojny światowej.

Rosja w pierwszych miesiącach agresji na Ukrainę również przekonała się, że liczebność wojsk nie zastąpi właściwej organizacji, logistyki i rozpoznania.

Dzisiaj podobne ryzyko dotyczy wszystkich armii świata.

Nie wystarczy kupić nowoczesny sprzęt.

Należy przede wszystkim zmienić sposób myślenia o prowadzeniu działań bojowych.

Nowoczesna armia XXI wieku będzie zwyciężała nie dlatego, że posiada więcej czołgów, lecz dlatego, że szybciej wykryje przeciwnika, szybciej podejmie decyzję i szybciej przekaże informacje do środków rażenia.

1.5. Polska nie może czekać

Dla Polski ma to szczególne znaczenie.

Położenie geograficzne, granica z Federacją Rosyjską i Białorusią oraz realizacja programu **Tarcza Wschód** powodują, że doświadczenia wojny rosyjsko-ukraińskiej powinny być analizowane niemal w czasie rzeczywistym.

Nie chodzi o kopiowanie rozwiązań zastosowanych na Ukrainie.

Każde państwo dysponuje innymi możliwościami, innym uzbrojeniem i inną strukturą sił zbrojnych.

Chodzi o zdolność szybkiego wyciągania wniosków.

Program **Tarcza Wschód** powinien być rozumiany nie jako system samych umocnień, lecz jako kompleksowa architektura nowoczesnego pola walki obejmująca fortyfikacje, rozpoznanie, środki przeciwdronowe, walkę radioelektroniczną, logistykę, ochronę ludności, infrastrukturę krytyczną oraz przygotowanie społeczeństwa do funkcjonowania w warunkach konfliktu.

Tylko takie podejście zapewni Polsce rzeczywistą zdolność odstraszania i prowadzenia skutecznej obrony.

ROZDZIAŁ II

Od jednego kilometra do trzydziestu kilometrów – narodziny nowego pola walki

2.1. Koniec klasycznej „strefy walki”

Przez dziesięciolecia planowanie działań bojowych opierało się na stosunkowo prostym założeniu: największe zagrożenie dla żołnierza występowało w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Owszem, artyleria i lotnictwo mogły oddziaływać na większą głębokość, jednak zasadnicza walka prowadzona była na pierwszej linii, a zaplecze operacyjne pozostawało relatywnie bezpieczne.

Wojna rosyjsko-ukraińska obaliła ten paradygmat.

Dzisiaj praktycznie nie istnieje już wyraźna granica pomiędzy linią frontu a zapleczem. Pole walki przekształciło się w rozległy obszar ciągłego rozpoznania, w którym każdy wykryty cel może zostać zaatakowany niemal natychmiast. Oznacza to, że nie tylko pododdziały walczące, lecz również stanowiska dowodzenia, magazyny, punkty medyczne, składy amunicji, kolumny logistyczne i drogi zaopatrzenia znajdują się pod stałym zagrożeniem.

Nie jest to jedynie efekt zwiększenia zasięgu uzbrojenia. Jest to konsekwencja połączenia nowoczesnego rozpoznania, systemów bezzałogowych, łączności cyfrowej, sztucznej inteligencji oraz precyzyjnych środków rażenia w jeden zintegrowany system walki.

2.2. „Strefa śmierci” – nowe znaczenie pojęcia

Jednym z najczęściej powtarzanych określeń w relacjach z frontu jest dziś **„strefa śmierci”**. W przeszłości termin ten oznaczał obszar bezpośrednio znajdujący się pod obserwacją i ogniem przeciwnika.

Obecnie jego znaczenie uległo radykalnej zmianie.

Według relacji uczestników wojny oraz dowódców ukraińskich szerokość tej strefy wzrosła wielokrotnie. Obejmuje ona nie tylko pierwszą linię walki, lecz znaczną część ugrupowania operacyjnego.

Oznacza to, że:

- każdy ruch pojazdu może zostać wykryty przez drona rozpoznawczego,
- każda emisja radiowa może zdradzić położenie stanowiska dowodzenia,
- każda kolumna logistyczna może stać się celem ataku FPV lub artylerii,
- każdy punkt koncentracji wojsk może zostać zniszczony jeszcze przed rozpoczęciem działań.

W praktyce oznacza to powstanie **ciągłej strefy obserwacyjno-uderzeniowej**, która wymusza całkowicie nowe podejście do prowadzenia działań bojowych.

2.3. Dron – nowy król pola walki

Jeszcze kilka lat temu bezzałogowe statki powietrzne traktowano przede wszystkim jako środek rozpoznania.

Obecnie stały się one jednym z podstawowych środków walki.

Największą zmianą nie jest nawet ich liczba, lecz ich powszechność.

Na współczesnym polu walki funkcjonują jednocześnie:

1. mikrodrony rozpoznawcze drużyny,
2. drony FPV,
3. bezzałogowce obserwacyjne średniego zasięgu,
4. drony uderzeniowe,
5. amunicja krążąca,
6. ciężkie platformy logistyczne,
7. naziemne roboty transportowe,
8. bezzałogowe systemy ewakuacji rannych.

Każdy z tych systemów współpracuje z pozostałymi.

W efekcie współczesna walka przypomina bardziej sieć wymiany danych niż klasyczne starcie dwóch armii. Informacja staje się równie ważna jak ogień.

2.4. Czas decyzji liczony jest w minutach

Jeszcze niedawno wykrycie przeciwnika nie oznaczało jego natychmiastowego zniszczenia.

Dowódca musiał przekazać meldunek, uzyskać zgodę na użycie artylerii, wyznaczyć współrzędne, przygotować ogień.

Dzisiaj cały ten proces trwa często kilka minut.

Schemat działania wygląda następująco:

1. Dron wykrywa cel.
2. Obraz trafia do operatora.
3. Dane automatycznie przekazywane są do stanowiska dowodzenia.
4. Algorytmy wspomagają identyfikację celu.
5. Artyleria lub operator FPV otrzymuje współrzędne.
6. Następuje uderzenie.

Cały cykl „wykryj – zdecyduj – zniszcz” skrócił się wielokrotnie.

To właśnie dlatego współczesny żołnierz nie walczy już wyłącznie z przeciwnikiem, lecz z czasem.

2.5. Koniec dużych zgrupowań

Jednym z najważniejszych wniosków płynących z Ukrainy jest odejście od dużych skupisk wojsk.

Każde większe zgrupowanie staje się łatwym celem.

Oznacza to konieczność:

- a) rozproszenia stanowisk dowodzenia,
- b) rozproszenia logistyki,
- c) rozproszenia składów amunicji,
- d) rozproszenia środków medycznych,
- e) rozproszenia środków łączności.

Nie oznacza to jednak chaosu.

Wręcz przeciwnie.

Rozproszenie wymaga znacznie lepszej organizacji, sprawniejszej łączności i większej samodzielności dowódców niż klasyczny model dowodzenia.

2.6. Każdy żołnierz staje się elementem systemu

Jedną z największych zmian jest odejście od myślenia o pojedynczym żołnierzu jako samodzielnym uczestniku walki.

Dzisiaj każdy żołnierz funkcjonuje jako element większego systemu obejmującego:

- a) operatorów dronów,
- b) rozpoznanie elektroniczne,
- c) artylerię,
- d) środki przeciwdronowe,
- e) logistykę,
- f) systemy dowodzenia,
- g) sztuczną inteligencję wspierającą analizę danych.

Oznacza to, że skuteczność piechoty zależy nie tylko od wyszkolenia strzeleckiego, lecz od jakości całego systemu wsparcia.

Czterooosobowa sekcja bez rozpoznania, dronów i łączności przestaje być nowoczesnym pododdziałem. Staje się jedynie grupą ludzi uzbrojonych w broń indywidualną.

2.7. Konsekwencje dla Wojska Polskiego

Doświadczenia Ukrainy prowadzą do kilku jednoznacznych wniosków.

Wojsko Polskie powinno przyjąć, że przyszłe działania bojowe będą prowadzone w warunkach:

1. permanentnej obserwacji,
2. nieustannego zagrożenia dronami,
3. zakłócania łączności,
4. utraty sygnału GPS,
5. szybkiego niszczenia stanowisk dowodzenia,
6. ataków na logistykę,
7. wysokiej dynamiki zmian sytuacji taktycznej.

Oznacza to konieczność dostosowania nie tylko uzbrojenia, ale przede wszystkim regulaminów, programów szkolenia oraz organizacji pododdziałów.

2.8. Wnioski dla programu „Tarcza Wschód”

Program **Tarcza Wschód** powinien uwzględniać doświadczenia nowego pola walki.

Nie może ograniczać się wyłącznie do budowy umocnień.

Powinien obejmować:

1. zintegrowaną sieć sensorów,
2. systemy rozpoznania bezzałogowego,
3. wielowarstwową obronę przeciwdronową,
4. środki walki radioelektronicznej,
5. rozproszoną logistykę,
6. alternatywne stanowiska dowodzenia,
7. mobilne systemy maskowania,
8. przygotowanie infrastruktury do działania pod ciągłym rozpoznaniem przeciwnika.

Dopiero połączenie tych elementów stworzy rzeczywisty system obronny odpowiadający realiom wojny XXI wieku.

Wnioski końcowe rozdziału

Największą zmianą współczesnej wojny nie jest pojawienie się nowej broni. Jest nią zmiana charakteru całego pola walki.

Przestrzeń pomiędzy przeciwnikami przestała być jedynie pasem styczności wojsk. Stała się rozległym obszarem ciągłej obserwacji i natychmiastowego rażenia, w którym przeżycie zależy od szybkości wykrywania zagrożeń, rozproszenia sił, skutecznego maskowania oraz zdolności do działania w warunkach permanentnej presji informacyjnej.

ROZDZIAŁ III

Rewolucja w organizacji wojsk lądowych – od masy do sieci. Jak powinna zmienić się piechota XXI wieku?

3.1. Wojna zmieniła nie tylko uzbrojenie – zmieniła sposób myślenia

Historia wojskowości pokazuje, że największe rewolucje nie polegają wyłącznie na wprowadzeniu nowego uzbrojenia. Prawdziwa zmiana następuje wtedy, gdy armie dostosowują do niego organizację, sposób dowodzenia i filozofię prowadzenia walki.

Tak było z karabinem maszynowym, który zakończył epokę frontalnych szarż piechoty. Tak było z czołgami, które przełamały impas wojny okopowej. Tak było z lotnictwem, które uczyniło zaplecze operacyjne częścią pola walki.

Obecnie podobną rewolucję wywołały systemy bezzałogowe, sztuczna inteligencja oraz powszechne rozpoznanie. Nie zmieniają one jedynie sposobu prowadzenia ognia – zmieniają samą strukturę wojsk lądowych.

Nie wystarczy doposażyć istniejących pododdziałów w drony. Trzeba przebudować sposób ich funkcjonowania.

3.2. Koniec epoki dużych zgrupowań

Przez dziesięciolecia podstawą szkolenia było ześrodkowanie sił.

Dowódca kompanii dowodził kompanią.

Dowódca batalionu – batalionem.

Stanowiska dowodzenia były rozbudowane, logistyka skupiona w jednym miejscu, a pododdziały rozwijały się do natarcia według ustalonych ugrupowań.

Na współczesnym polu walki taki model staje się coraz bardziej ryzykowny.

Każde większe skupisko ludzi, pojazdów lub środków łączności natychmiast zwiększa prawdopodobieństwo wykrycia przez przeciwnika.

Nie oznacza to końca kompanii czy batalionów jako struktur organizacyjnych.

Oznacza natomiast konieczność zmiany sposobu ich działania.

Dowódca nadal odpowiada za kompanię, lecz jego pododdziały funkcjonują jako rozproszone elementy jednej sieci bojowej.

3.3. Drużyna przyszłości

Największe zmiany dotyczą najniższego szczebla.

Doświadczenia wojny wskazują, że podstawową jednostką walki coraz częściej staje się niewielki, samodzielny zespół liczący od dwóch do sześciu żołnierzy.

Jednak jego siła nie wynika wyłącznie z uzbrojenia.

Za takim zespołem powinien stać cały system wsparcia obejmujący:

1. operatorów dronów rozpoznawczych,
2. operatorów FPV,
3. specjalistów walki radioelektronicznej,
4. artylerię,
5. moździerz,
6. logistykę,
7. ewakuację medyczną,
8. analizę danych.

W praktyce oznacza to, że kilku żołnierzy wykonujących zadanie na pierwszej linii jest jedynie najbardziej widocznym elementem znacznie większego organizmu bojowego.

Ich skuteczność zależy od funkcjonowania całego systemu.

3.4. Dowódca XXI wieku

Zmienia się również rola dowódcy.

Dotychczas głównym zadaniem było wydanie rozkazów oraz kontrolowanie ich wykonania.

Obecnie dowódca staje się przede wszystkim integratorem informacji.

Musi jednocześnie analizować dane pochodzące z:

1. dronów,
2. systemów rozpoznania elektronicznego,
3. radarów pola walki,

4. obserwatorów,
5. sztucznej inteligencji wspierającej analizę obrazu,
6. danych satelitarnych.

Dowódca przyszłości będzie podejmował decyzje znacznie szybciej niż jego poprzednicy.

Nie dlatego, że będzie miał więcej czasu.

Wręcz przeciwnie.

Dlatego, że czas na reakcję skróci się z godzin do minut.

3.5. Łączność staje się bronią

Na współczesnym polu walki radio przestaje być jedynie środkiem komunikacji.

Każda emisja radiowa może zdradzić położenie pododdziału.

Każda transmisja danych może zostać zakłócona.

Każde stanowisko dowodzenia może zostać wykryte przez środki walki radioelektronicznej.

Oznacza to konieczność:

1. ograniczenia emisji,
2. stosowania wielu niezależnych systemów łączności,
3. przygotowania procedur działania bez GPS,
4. działania w warunkach całkowitego zakłócenia sieci.

Żołnierz XXI wieku musi umieć walczyć również wtedy, gdy nie działa żadna elektronika.

3.6. Maskowanie wraca do podstaw

Przez wiele lat maskowanie kojarzyło się głównie z siatką maskującą.

Obecnie oznacza ono znacznie więcej.

Nowoczesne maskowanie powinno obejmować:

1. ograniczenie emisji cieplnej,
2. ograniczenie emisji elektromagnetycznej,
3. redukcję śladów optycznych,
4. maskowanie akustyczne,
5. szybkie budowanie stanowisk ukrytych,
6. wykorzystanie naturalnego ukształtowania terenu.

Najważniejszą zasadą staje się jednak jedna reguła:

Nie zostać wykrytym.

Na współczesnym polu walki wykrycie bardzo często oznacza zniszczenie.

3.7. Inżynieria wraca na pierwszą linię

Doświadczenia Ukrainy pokazują, że przeżywalność żołnierza zależy nie tylko od uzbrojenia.

Coraz większe znaczenie mają:

1. szybkie wykonywanie okopów,
2. budowa schronień,
3. maskowanie stanowisk,
4. przygotowanie zapasowych pozycji,
5. tworzenie pozornych stanowisk,
6. zabezpieczenie przeciw dronom.

W praktyce oznacza to renesans wojsk inżynieryjnych.

Ich znaczenie będzie rosło szybciej niż wielu innych rodzajów wojsk.

Nie przypadkiem zarówno Ukraina, jak i Rosja przeznaczają ogromne środki na rozbudowę fortyfikacji oraz przygotowanie zaplecza inżynieryjnego.

3.8. Polska piechota roku 2035

Think Tank Federacji rekomenduje rozpoczęcie prac nad modelem „**Piechota 2035**”, którego podstawą powinny być:

1. pełna integracja z systemami bezzałogowymi,
2. organiczne środki przeciwdronowe na każdym szczeblu,
3. operatorzy FPV w każdej kompanii,
4. mobilne zespoły walki radioelektronicznej,
5. roboty logistyczne,
6. autonomiczne środki transportowe,
7. rozproszona logistyka,
8. cyfrowe systemy dowodzenia,
9. szerokie wykorzystanie sztucznej inteligencji.

Jednocześnie należy zachować klasyczne kompetencje żołnierza:

1. strzelanie,
2. terenoznawstwo,
3. maskowanie,
4. budowę umocnień,
5. działania nocne,
6. przetrwanie,
7. walkę bez wsparcia elektronicznego.

Nowoczesna technologia nie zastąpi wyszkolonego żołnierza.

Może jedynie zwiększyć jego skuteczność.

3.9. Rola rezerwistów i weteranów

Zmiany nie mogą ograniczać się wyłącznie do wojsk operacyjnych.

Program budowy odporności państwa powinien objąć również:

1. rezerwistów,
2. weteranów,
3. administrację publiczną,
4. przedsiębiorstwa infrastruktury krytycznej,
5. organizacje społeczne.

Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów Sił Zbrojnych RP dysponuje potencjałem, który może zostać wykorzystany do szkolenia społeczeństwa z zakresu:

1. przetrwania,
2. ochrony ludności,
3. pierwszej pomocy,
4. maskowania,
5. organizacji ewakuacji,
6. funkcjonowania w warunkach kryzysowych.

To wpisuje się zarówno w założenia ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej, jak i w potrzebę budowy odporności państwa.

Wnioski końcowe

Największą zmianą współczesnej wojny nie jest zastąpienie człowieka przez technologię.

Jest nią stworzenie **sieciocentrycznego systemu walki**, w którym każdy żołnierz, dron, robot, czołg, armatohaubica, radar, satelita i stanowisko dowodzenia funkcjonują jako element jednego organizmu.

Armia, która zbuduje taki system jako pierwsza, uzyska przewagę nie tylko technologiczną, lecz przede wszystkim decyzyjną.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Opracować narodową koncepcję „**Piechota 2035**”.
2. Wprowadzić operatorów dronów do etatów każdej kompanii.
3. Zapewnić każdemu batalionowi własne zdolności walki radioelektronicznej.
4. Wyposażyć wszystkie szczeble dowodzenia w systemy wsparcia decyzji wykorzystujące sztuczną inteligencję.
5. Rozbudować szkolenie z maskowania wielospektralnego i przetrwania w warunkach ciągłego rozpoznania.
6. Odtworzyć wysokie kompetencje wojsk inżynieryjnych w zakresie fortyfikacji polowych.
7. Włączyć Federację Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP do narodowego systemu budowy odporności społecznej i szkolenia ludności.
8. Rozpocząć prace nad jednolitą doktryną działań rozproszonych dla Sił Zbrojnych RP.

Uwaga autora: W kolejnym rozdziale przedstawię analizę, dlaczego **wojska pancerne nie odchodzą do historii**, lecz przechodzą głęboką transformację. Omówione zostaną doświadczenia z Ukrainy, rosyjskie modyfikacje czołgów, rozwój aktywnych systemów ochrony **Arena-M**, współdziałanie czołgów z dronami oraz wnioski dla modernizacji wojsk pancernych Wojska Polskiego. To będzie jeden z kluczowych rozdziałów całego opracowania.

ROZDZIAŁ IV

Renesans wojsk pancernych – dlaczego czołg nie umarł, lecz ewoluuje

4.1. Wprowadzenie – mit „końca czołgów”

Od początku pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę wielokrotnie pojawiały się opinie, że era czołgów dobiegła końca. Spektakularne nagrania zniszczonych rosyjskich kolumn pancernych, tysiące materiałów publikowanych przez operatorów dronów FPV oraz ogromne straty obu stron doprowadziły wielu komentatorów do wniosku, że czołg stał się reliktem XX wieku.

Taka ocena jest jednak zbyt uproszczona.

Historia wojskowości wielokrotnie pokazywała, że pojawienie się nowej broni nie oznacza automatycznie końca poprzedniej. Karabin maszynowy nie wyeliminował piechoty, lotnictwo nie zastąpiło artylerii, a rakiety nie zlikwidowały marynarki wojennej.

Podobnie jest z wojskami pancernymi.

Wojna na Ukrainie nie dowiodła, że czołgi są zbędne. Udowodniła natomiast, że **czołg używany według zasad sprzed dwudziestu lat ma niewielkie szanse przetrwania.**

Najważniejszy wniosek brzmi:

Nie kończy się era czołgu. Kończy się era samotnego czołgu.

4.2. Dlaczego czołgi poniosły tak duże straty?

Pierwsze miesiące wojny ujawniły liczne słabości rosyjskich wojsk pancernych.

Najczęściej były to:

1. brak rozpoznania,
2. niewystarczające współdziałanie z piechotą,
3. słabe zabezpieczenie logistyczne,
4. niedostateczna osłona przeciwlotnicza krótkiego zasięgu,
5. ograniczone wykorzystanie walki radioelektronicznej,
6. niewłaściwa organizacja marszu.

Dodatkowo na polu walki pojawiły się tysiące dronów FPV zdolnych do precyzyjnego atakowania najbardziej wrażliwych części pojazdu – stropu wieży, pokryw silnika czy włazów.

Koszt takiego drona jest nieporównywalnie niższy od wartości nowoczesnego czołgu.

Powstała sytuacja, w której tania technologia zaczęła skutecznie zwalczać jedne z najdroższych systemów uzbrojenia.

Jednak podobnie jak w przeszłości armie szybko rozpoczęły proces adaptacji.

4.3. Rosyjska odpowiedź – od improwizacji do systemowych rozwiązań

Początkowo rosyjskie załogi próbowały chronić czołgi poprzez montowanie prowizorycznych konstrukcji stalowych określanych jako „grille”, „daszki” lub „klatki”.

Rozwiązania te miały ograniczoną skuteczność, ale pokazały, że zagrożenie z góry stało się jednym z najważniejszych problemów współczesnego pola walki.

Z czasem zaczęto wdrażać rozwiązania bardziej zaawansowane:

1. nowe osłony przeciw dronom,
2. modyfikacje pancerza reaktywnego,
3. integrację z systemami walki radioelektronicznej,
4. rozwój aktywnych systemów ochrony pojazdów.

Najbardziej interesującym kierunkiem jest rozwój systemu **Arena-M**.

4.4. Arena-M – początek nowej generacji ochrony aktywnej

System **Arena-M** stanowi rozwinięcie rosyjskich aktywnych systemów ochrony pojazdów opancerzonych.

Jego zadaniem jest wykrywanie nadlatujących pocisków przeciwpancernych oraz ich niszczenie przed uderzeniem w pojazd.

Należy jednak zachować ostrożność w ocenie jego możliwości.

Dotychczasowe dostępne informacje wskazują, że system może znacząco zwiększyć przeżywalność czołgu wobec części zagrożeń, jednak nie eliminuje wszystkich rodzajów ataków, zwłaszcza w warunkach nasycenia pola walki licznymi dronami lub skoordynowanymi uderzeniami z wielu kierunków.

Mimo to sam kierunek rozwoju ma ogromne znaczenie.

Rosja nie zrezygnowała z wojsk pancernych.

Wręcz przeciwnie.

Modernizuje je, zakładając, że aktywne systemy ochrony będą jednym z podstawowych elementów przyszłego pola walki.

4.5. Czołg jako element systemu

Największą zmianą nie jest jednak sam system Arena-M.

Największą zmianą jest sposób wykorzystania czołgu.

Na współczesnym polu walki czołg powinien współdziałać z:

1. dronami rozpoznawczymi,
2. operatorami FPV,
3. systemami przeciwdronowymi,
4. walką radioelektroniczną,
5. piechotą,
6. artylerią,
7. rozpoznaniem satelitarnym.

Czołg staje się jednym z elementów wielowarstwowego systemu walki.

Samodzielnie jego skuteczność gwałtownie spada.

4.6. Lekcje dla Wojska Polskiego

Polska realizuje obecnie największy program modernizacji wojsk pancernych w swojej historii.

Do służby wchodzi czołgi Abrams, K2 oraz zmodernizowane Leopardy 2.

Jednak sama wymiana sprzętu nie wystarczy.

Równie ważne jest przygotowanie całego środowiska walki.

Think Tank Federacji uważa, że równolegle powinny być rozwijane:

1. aktywne systemy ochrony pojazdów,

2. krajowe systemy przeciwdronowe,
3. mobilne systemy walki radioelektronicznej,
4. organiczne rozpoznanie bezzałogowe,
5. roboty logistyczne,
6. autonomiczne środki ewakuacji.

Bez tych elementów nawet najnowocześniejszy czołg nie wykorzysta swojego potencjału.

4.7. Tarcza Wschód a wojska pancerne

Program **Tarcza Wschód** powinien zostać zaprojektowany również z myślą o działaniach wojsk pancernych.

Oznacza to przygotowanie:

1. rejonów ukrycia pojazdów,
2. zapasowych stanowisk ogniowych,
3. tras manewru,
4. alternatywnych przepraw,
5. mobilnych punktów tankowania,
6. rozproszonych magazynów amunicji,
7. infrastruktury do szybkich napraw.

Jednocześnie konieczne jest stworzenie rozbudowanego systemu maskowania wielospektralnego oraz środków przeciwdronowych chroniących ugrupowanie wojsk.

Tarcza Wschód nie może być jedynie linią fortyfikacji.

Powinna stanowić **zintegrowany system wsparcia działań wojsk operacyjnych**, w tym wojsk pancernych.

4.8. Perspektywa roku 2035

Można przewidywać, że w ciągu najbliższej dekady czołgi będą wyposażane w:

1. aktywne systemy ochrony nowej generacji,
2. systemy wykrywania dronów,
3. laserowe środki zakłócania sensorów,
4. sztuczną inteligencję wspierającą dowódcę,
5. bezzałogowe środki rozpoznania startujące bezpośrednio z pojazdu,
6. współpracujące roboty lądowe.

Czołg przyszłości stanie się mobilnym centrum dowodzenia i walki sieciocentrycznej, a nie wyłącznie platformą ogniową.

4.9. Wnioski dla przemysłu obronnego

Polski przemysł obronny powinien skoncentrować się nie tylko na produkcji pojazdów, ale również na budowie kompletnego ekosystemu wsparcia.

Szczególne znaczenie mają:

1. aktywne systemy ochrony,
2. sensory wykrywania zagrożeń,
3. systemy przeciwdronowe,
4. mobilne środki walki radioelektronicznej,
5. maskowanie wielospektralne,

6. systemy filtrowentylacyjne i ochrony załóg,
7. roboty logistyczne.

To właśnie te technologie będą decydowały o przeżywalności wojsk pancernych.

Podsumowanie

Wbrew wielu opiniom wojna na Ukrainie nie zakończyła historii wojsk pancernych.

Rozpoczęła ich głęboką transformację.

Rosja, mimo ogromnych strat, nie zrezygnowała z czołgów. Modernizuje je, rozwija aktywne systemy ochrony, takie jak **Arena-M**, oraz dostosowuje taktykę do nowych zagrożeń.

Polska nie powinna wyciągać z wojny błędnego wniosku, że czołgi tracą znaczenie.

Powinna wyciągnąć znacznie ważniejszy wniosek:

Nowoczesny czołg musi funkcjonować jako element zintegrowanego systemu walki obejmującego rozpoznanie, drony, środki przeciwdronowe, walkę radioelektroniczną, artylerię i logistykę. Tylko wtedy zachowa swoją decydującą rolę na polu walki.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Przyspieszyć prace nad integracją aktywnych systemów ochrony z polskimi wojskami pancernymi.
2. Rozwijać krajowe technologie przeciwdronowe przeznaczone do osłony czołgów i BWP.
3. Zapewnić każdej kompanii czołgów organiczne zdolności rozpoznania bezzałogowego.
4. Rozbudować mobilne pododdziały walki radioelektronicznej współdziałające z wojskami pancernymi.
5. Uwzględnić w programie **Tarcza Wschód** infrastrukturę wspierającą manewr wojsk pancernych.
6. Rozwijać współpracę przemysłu, uczelni wojskowych i jednostek liniowych w zakresie badań nad ochroną pojazdów.
7. Włączyć doświadczenia z Ukrainy do programów szkolenia dowódców wojsk pancernych, z zastrzeżeniem, że wymagają one krytycznej analizy i dostosowania do warunków Sił Zbrojnych RP.

ROZDZIAŁ V

Logistyka pod ogniem – dlaczego w XXI wieku zwycięża armia, która potrafi przetrwać, a nie tylko walczyć

„Amatorzy mówią o taktyce. Profesjonaliści mówią o logistyce”

*(sentencja często przypisywana gen. Omarowi Bradleyowi, oddająca znaczenie logistyki
we współczesnych działaniach wojennych).*

5.1. Wprowadzenie – logistyka stała się pierwszą linią frontu

Przez dziesięciolecia logistyka była postrzegana jako zaplecze działań bojowych. Walczyła piechota, czołgi i artyleria, natomiast logistyka zapewniała im paliwo, amunicję, części zamienne i żywność.

Wojna rosyjsko-ukraińska całkowicie zmieniła ten sposób myślenia.

Dzisiaj logistyka **nie znajduje się za frontem**. Ona sama stała się jednym z głównych celów przeciwnika.

Drony rozpoznawcze, satelity, systemy SIGINT, rozpoznanie radioelektroniczne oraz precyzyjna artyleria sprawiły, że niemal każda kolumna transportowa, magazyn amunicji czy punkt tankowania może zostać wykryty i zaatakowany.

Współczesna armia przegrywa nie wtedy, gdy zabraknie jej odwagi.

Przegrywa wtedy, gdy zabraknie jej paliwa, amunicji, energii, części zamiennych i możliwości ewakuacji rannych.

5.2. Rosyjska i ukraińska lekcja

Pierwsze tygodnie wojny pokazały światu, że nawet bardzo silna armia może zostać zatrzymana przez niewydolną logistykę.

Rosyjskie kolumny pancerne zmierzające na Kijów nie zostały zatrzymane wyłącznie przez działania bojowe wojsk ukraińskich.

Ich tempo marszu ograniczały również:

1. niedobory paliwa,
2. niewydolny system zaopatrzenia,
3. brak części zamiennych,
4. awarie sprzętu,
5. zniszczone mosty,
6. skuteczne ataki na kolumny logistyczne.

Z kolei Ukraina bardzo szybko dostosowała swoją logistykę do nowych realiów.

Zamiast dużych składów zaczęto tworzyć wiele mniejszych punktów zaopatrzenia.

Zmniejszono wielkość transportów.

Zwiększono mobilność.

Ograniczono czas przebywania pojazdów w jednym miejscu.

Była to jedna z najważniejszych zmian organizacyjnych całej wojny.

5.3. Koniec wielkich magazynów

Jeszcze kilka lat temu budowa dużych składów amunicji i paliw była rozwiązaniem ekonomicznie uzasadnionym.

Obecnie takie obiekty stają się priorytetowym celem przeciwnika.

Jedno skuteczne uderzenie może zniszczyć zapasy gromadzone przez wiele miesięcy.

Dlatego współczesna logistyka zmierza w kierunku:

1. rozproszenia magazynów,
2. częstej zmiany lokalizacji,
3. decentralizacji zapasów,
4. ukrycia infrastruktury,
5. maskowania wielospektralnego.

Oznacza to większe koszty organizacyjne.

Jednak cena rozproszenia jest znacznie niższa niż utrata całego zaplecza logistycznego.

5.4. Każdy transport jest operacją bojową

Na współczesnym polu walki przejazd cysterny z paliwem lub samochodu z amunicją wymaga niemal takiego samego planowania jak wykonanie natarcia.

Każda trasa powinna uwzględniać:

1. rozpoznanie dronowe,
2. możliwość działania przeciwdronowego,
3. środki walki radioelektronicznej,
4. alternatywne drogi,
5. przygotowane miejsca ukrycia,
6. zabezpieczenie przeciwdywersyjne.

Transport logistyczny staje się pełnoprawną operacją bojową.

5.5. Robotyzacja logistyki

Jednym z najważniejszych kierunków rozwoju jest wykorzystanie systemów bezzałogowych.

Coraz częściej wykorzystywane są:

1. naziemne roboty transportowe,
2. autonomiczne pojazdy logistyczne,
3. drony dostarczające amunicję,
4. bezzałogowe platformy ewakuacji rannych.

Ich znaczenie będzie rosło.

Pozwalają one ograniczyć straty wśród personelu oraz prowadzić działania w obszarach objętych intensywnym ostrzałem.

Dla Polski oznacza to konieczność rozpoczęcia szerokich programów badawczo-rozwojowych dotyczących wojskowej robotyki logistycznej.

5.6. Energia – nowe paliwo wojny

Wojna XXI wieku zależy nie tylko od paliwa.

Równie ważna staje się energia elektryczna.

Każdy system bezzałogowy wymaga ładowania.

Każde stanowisko dowodzenia potrzebuje stabilnego zasilania.

Każdy system łączności korzysta z energii.

Powerbank, agregat prądotwórczy czy mobilny magazyn energii stają się elementami wyposażenia równie istotnymi jak amunicja.

Nieprzypadkowo żołnierze walczący na Ukrainie wskazują powerbank jako jeden z podstawowych elementów osobistego wyposażenia.

5.7. Medycyna pola walki również jest logistyką

Jednym z najbardziej poruszających obrazów współczesnej wojny są relacje o rannych oczekujących wiele godzin na ewakuację.

Nie wynika to z braku personelu medycznego.

Najczęściej przyczyną jest niemożność bezpiecznego dotarcia do poszkodowanego.

Każdy pojazd ratowniczy staje się celem.

Dlatego rozwijane są:

1. roboty ewakuacyjne,
2. drony dostarczające środki medyczne,
3. mobilne punkty stabilizacji rannych,
4. rozproszone systemy opieki medycznej.

Ochrona rannych staje się integralną częścią systemu logistycznego.

5.8. Tarcza Wschód jako system logistyczny

Program **Tarcza Wschód** nie może być utożsamiany wyłącznie z budową umocnień.

Powinien obejmować również:

1. sieć rozproszonych magazynów,
2. mobilne składy paliw,
3. alternatywne przeprawy mostowe,
4. zapasowe drogi zaopatrzenia,
5. podziemne magazyny,
6. rejonowe punkty napraw,
7. mobilne stacje filtrowentylacyjne,
8. agregaty prądotwórcze,
9. zabezpieczenie energetyczne.

To właśnie logistyka będzie decydowała o zdolności prowadzenia długotrwałych działań obronnych.

5.9. Rola przemysłu i przedsiębiorstw

Wojna na Ukrainie pokazuje, że logistyka wojskowa nie może funkcjonować w oderwaniu od gospodarki.

Przedsiębiorstwa produkujące:

1. kontenery,
2. agregaty,
3. urządzenia filtrowentylacyjne,
4. mosty składane,
5. promy przeprawowe,
6. sprzęt inżynieryjny,
7. magazyny modułowe,

stają się elementem systemu bezpieczeństwa państwa.

W tym kontekście szczególną rolę mogą odegrać polskie przedsiębiorstwa, w tym **ARMPOL**, którego rozwiązania – takie jak promy ewakuacyjno-przeprawowe, urządzenia filtrowentylacyjne, kontenery specjalistyczne czy agregaty prądotwórcze – wpisują się w potrzeby nowoczesnego zabezpieczenia logistycznego. Warto jednak podkreślić, że skuteczny system powinien opierać się na współpracy wielu producentów i zapewniać interoperacyjność oraz odporność całego łańcucha dostaw.

5.10. Rezerwiści jako wsparcie logistyki państwa

Think Tank Federacji proponuje utworzenie programu „**Rezerwa Logistyczna Państwa**”.

Jego zadaniem byłoby przygotowanie byłych żołnierzy, specjalistów transportu, inżynierii, energetyki oraz przedsiębiorców do wspierania Sił Zbrojnych RP i administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych.

Nie wymagałoby to tworzenia nowych struktur.

Wymagałoby wykorzystania potencjału, który już istnieje.

Podsumowanie

Historia wszystkich wielkich konfliktów pokazuje, że ostatecznie wygrywa ta armia, która potrafi utrzymać zdolność do działania.

Wojna rosyjsko-ukraińska jedynie potwierdziła tę zasadę.

Logistyka nie jest już służbą wspierającą.

Stała się jednym z głównych obszarów walki.

Państwo, które nie zbuduje odpornego systemu logistycznego, nie będzie w stanie prowadzić długotrwałej obrony, niezależnie od liczby czołgów, samolotów czy systemów rakietowych.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Opracować narodową koncepcję „**Logistyka Pola Walki 2035**”.
2. Rozproszyc wojskowe magazyny paliw, amunicji i części zamiennych.
3. Rozwijać robotyzację transportu wojskowego i ewakuacji medycznej.
4. Budować zapasowe przeprawy i alternatywne szlaki logistyczne w ramach programu **Tarcza Wschód**.
5. Wzmocnić współpracę MON z krajowym przemysłem przy tworzeniu modułowej infrastruktury logistycznej.
6. Rozwijać mobilne systemy energetyczne, filtrowentylacyjne i kontenerowe jako element odporności państwa.
7. Utworzyć program „**Rezerwa Logistyczna Państwa**” z udziałem rezerwistów, weteranów i specjalistów sektora cywilnego.
8. Włączyć samorządy i przedsiębiorstwa infrastruktury krytycznej do planowania logistycznego na czas kryzysu i wojny.

ROZDZIAŁ VI

Odporność państwa i ochrona ludności – współczesną wojnę wygrywa nie tylko armia, ale całe społeczeństwo

„Pierwszą linią obrony państwa nie jest okop. Jest nią odporne społeczeństwo”

6.1. Wojna zmieniła swoje oblicze

Jednym z największych błędów w myśleniu o bezpieczeństwie jest przekonanie, że wojna jest wyłącznie sprawą sił zbrojnych.

Doświadczenia Ukrainy pokazują coś zupełnie innego.

Rosja od pierwszego dnia prowadzi działania nie tylko przeciwko armii ukraińskiej, lecz przeciwko całemu państwu. Atakowane są elektrownie, wodociągi, sieci telekomunikacyjne, szpitale, mosty, magazyny paliw, porty, zakłady przemysłowe i infrastruktura transportowa. Równolegle prowadzone są cyberataki, kampanie dezinformacyjne oraz działania psychologiczne mające osłabić wolę oporu społeczeństwa.

Oznacza to, że współczesna wojna ma charakter **całościowy**.

Nie walczą wyłącznie żołnierze.

Walczy całe państwo.

6.2. Polska również będzie celem

Położenie geograficzne Polski powoduje, że w przypadku konfliktu NATO z Rosją celem będą nie tylko jednostki wojskowe.

Można zakładać, że przeciwnik będzie próbował oddziaływać na:

1. system energetyczny,
2. sieci teleinformatyczne,
3. transport kolejowy,
4. drogi i mosty,
5. lotniska,
6. porty morskie,
7. magazyny paliw,
8. zakłady zbrojeniowe,
9. administrację publiczną,
10. system ochrony zdrowia.

Równolegle prowadzone będą działania dezinformacyjne mające wywołać chaos i panikę.

Dlatego odporność społeczeństwa staje się jednym z najważniejszych elementów systemu obronnego państwa.

6.3. Lekcja z Ukrainy – społeczeństwo jako element systemu obrony

Największym zaskoczeniem dla wielu obserwatorów wojny była nie tylko skuteczność armii ukraińskiej.

Równie istotna okazała się odporność społeczeństwa.

Samorządy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i zwykli obywatele bardzo szybko włączyli się w działania na rzecz obrony państwa.

Organizowano:

1. pomoc medyczną,
2. ewakuację ludności,
3. zabezpieczenie żywności,
4. naprawę infrastruktury,
5. wsparcie logistyczne,
6. produkcję sprzętu,
7. budowę umocnień.

Pokazało to, że nowoczesny system obronny nie kończy się na granicy jednostki wojskowej.

6.4. Polska ustawa o ochronie ludności – szansa, której nie wolno zmarnować

Przyjęcie ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej stworzyło podstawy prawne do budowy nowoczesnego systemu odporności państwa.

Jednak same przepisy nie zwiększają bezpieczeństwa.

Potrzebne jest ich praktyczne wdrożenie.

Obejmuje ono między innymi:

1. szkolenie społeczeństwa,
2. przygotowanie samorządów,
3. tworzenie planów ewakuacji,
4. rozwój schronów i ukryć,
5. zabezpieczenie infrastruktury krytycznej,
6. budowę lokalnych struktur reagowania kryzysowego.

To proces wymagający wielu lat.

Dlatego powinien rozpocząć się natychmiast.

6.5. Rezerwiści – niewykorzystany potencjał państwa

Polska dysponuje setkami tysięcy byłych żołnierzy.

Wśród nich znajdują się:

1. dowódcy,
2. saperzy,
3. logistycy,
4. lekarze wojskowi,
5. specjaliści łączności,
6. inżynierowie,
7. piloci,
8. ratownicy,
9. instruktorzy.

To ogromny potencjał wiedzy i doświadczenia.

Dotychczas był on wykorzystywany jedynie w ograniczonym zakresie.

Think Tank Federacji uważa, że właśnie rezerwiści i weterani mogą stać się jednym z filarów budowy odporności społecznej.

Nie jako alternatywa dla administracji.

Jako jej partner.

6.6. Program „Trzecia Misja”

Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP proponuje uruchomienie programu „**Trzecia Misja**”.

Jego istotą jest wykorzystanie doświadczenia byłych żołnierzy do szkolenia społeczeństwa.

Program powinien obejmować:

1. pierwszą pomoc,
2. zachowanie podczas alarmów,
3. przygotowanie rodzin,
4. ochronę ludności,
5. organizację ewakuacji,
6. współpracę z samorządami,
7. zabezpieczenie infrastruktury lokalnej,
8. działania przeciw dezinformacji,
9. podstawy cyberbezpieczeństwa.

Nie chodzi o militaryzację społeczeństwa.

Chodzi o budowę odporności obywatelskiej.

6.7. Akademia Bezpiecznej Rodziny

Drugim filarem powinien być program „**Akademia Bezpiecznej Rodziny**”.

Rodzina jest najmniejszą, ale najważniejszą komórką bezpieczeństwa państwa.

Każda rodzina powinna wiedzieć:

1. jak przygotować zapasy,
2. jak reagować podczas alarmu,
3. gdzie znajduje się najbliższe schronienie,
4. jak udzielić pierwszej pomocy,
5. jak rozpoznawać dezinformację,
6. jak przygotować plan kontaktów.

Społeczeństwo przygotowane nie ulega panice.

Społeczeństwo nieprzygotowane staje się dodatkowym problemem dla państwa.

6.8. Odporność nuklearna i CBRN

Doświadczenia wojny na Ukrainie przypominają również o zagrożeniach CBRN.

Rosja wielokrotnie wykorzystywała retorykę nuklearną jako narzędzie presji politycznej.

Niezależnie od prawdopodobieństwa użycia takiej broni społeczeństwo powinno znać podstawowe zasady postępowania.

Dlatego Think Tank Federacji opracował program:

„Odporność Nuklearna i CBRN – Rezerwiści dla Bezpiecznej Polski”

Program obejmuje:

1. ochronę przed opadem promieniotwórczym,
2. przygotowanie miejsc schronienia,
3. ochronę żywności i wody,
4. dekontaminację,
5. organizację pomocy medycznej,
6. komunikację kryzysową,
7. przeciwdziałanie panice.

6.9. Tarcza Wschód i ochrona ludności

Program **Tarcza Wschód** powinien obejmować dwa wzajemnie uzupełniające się komponenty.

Pierwszy – wojskowy.

Drugi – cywilny.

Obok umocnień powinny powstać:

1. schrony,
2. ukrycia,
3. centra zarządzania kryzysowego,
4. magazyny żywności,
5. magazyny środków medycznych,
6. rezerwowe źródła energii,
7. mobilne urządzenia filtrowentylacyjne,
8. systemy łączności kryzysowej.

Bez tego nawet najlepiej przygotowane wojsko nie będzie mogło skutecznie prowadzić działań przez dłuższy czas.

6.10. Odporność społeczna jako element odstraszania

Jednym z najważniejszych wniosków płynących z wojny jest to, że odporność społeczeństwa ma również znaczenie militarne.

Przeciwnik kalkuluje nie tylko liczbę czołgów.

Analizuje również:

1. zdolność państwa do funkcjonowania,
2. odporność administracji,
3. przygotowanie obywateli,
4. zdolność do odbudowy infrastruktury,
5. morale społeczeństwa.

Silne społeczeństwo zwiększa siłę odstraszania.

Słabe społeczeństwo zachęca agresora.

Wnioski końcowe

W XXI wieku bezpieczeństwo narodowe nie kończy się na granicy jednostki wojskowej.

Obejmuje szkołę, rodzinę, przedsiębiorstwo, urząd gminy, szpital, elektrownię i organizację pozarządową.

To właśnie dlatego budowa odporności społecznej powinna stać się jednym z priorytetów polityki bezpieczeństwa państwa.

Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP dysponuje potencjałem organizacyjnym oraz eksperckim, który może zostać wykorzystany do realizacji tego zadania we współpracy z MON, MSWiA, samorządami i organizacjami społecznymi.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Włączyć organizacje rezerwistów i weteranów do krajowego systemu ochrony ludności jako partnerów szkoleniowych.
2. Uruchomić ogólnopolski program „Trzecia Misja” obejmujący wszystkie województwa.
3. Wdrożyć program „Akademia Bezpiecznej Rodziny” jako element edukacji społecznej.
4. Opracować narodowy program szkolenia z zakresu zagrożeń CBRN.
5. Zintegrować program **Tarcza Wschód** z planami ochrony ludności i obrony cywilnej.
6. Rozbudować sieć schronów, ukryć oraz miejsc doraźnego schronienia zgodnie z obowiązującymi przepisami.
7. Włączyć przedsiębiorców, uczelnie i organizacje pozarządowe do budowy lokalnej odporności.
8. W każdym powiecie utworzyć zespoły instruktorów złożone z rezerwistów, ratowników, strażaków i przedstawicieli administracji.
9. Wprowadzić regularne ćwiczenia obejmujące jednocześnie wojsko, administrację, służby ratownicze i ludność cywilną.
10. Opracować **Narodowy Program Odporności Społecznej 2035**, którego jednym z partnerów byłaby Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP.

ROZDZIAŁ VII

Rewolucja w szkoleniu Sił Zbrojnych RP – dlaczego regulaminy muszą nadążać za wojną

**„Historia uczy, że armie nie przegrywają dlatego, że mają gorszych żołnierzy.
Przegrywają dlatego, że przygotowują ich do poprzedniej wojny”**

7.1. Wprowadzenie – największym zagrożeniem jest brak adaptacji

Jednym z najważniejszych wniosków płynących z wojny rosyjsko-ukraińskiej nie jest wyższość konkretnego rodzaju uzbrojenia ani przewaga jednej technologii nad drugą. Najważniejszą lekcją jest szybkość adaptacji.

Pole walki zmienia się dziś szybciej niż kiedykolwiek wcześniej. Rozwiązania skuteczne jeszcze rok temu często wymagają modyfikacji po kilku miesiącach. Pojawiają się nowe rodzaje dronów, środki walki radioelektronicznej, sposoby maskowania oraz metody prowadzenia rozpoznania.

Dlatego największym zagrożeniem dla każdej armii nie jest brak nowoczesnego sprzętu.

Największym zagrożeniem jest brak zdolności do uczenia się.

7.2. Wojna nie czeka na nowe regulaminy

Klasyczny system opracowywania regulaminów wojskowych zakłada wieloletni proces:

1. analiza doświadczeń,
2. opracowanie projektu,
3. konsultacje,
4. zatwierdzenie,
5. wdrożenie,
6. szkolenie.

Taki model dobrze funkcjonował w czasach, gdy charakter wojny zmieniał się przez dziesięciolecia.

Obecnie nie jest wystarczający.

Doświadczenia Ukrainy pokazują, że nowe procedury powstają często w ciągu kilku tygodni, a nawet dni.

Żołnierze uczą się bezpośrednio od tych, którzy wracają z walki.

Dopiero później powstają oficjalne instrukcje.

To odwrócenie klasycznej kolejności.

7.3. Regulamin jako dokument „żywy”

Think Tank Federacji proponuje odejście od traktowania regulaminów jako dokumentów obowiązujących przez wiele lat bez większych zmian.

Powinny one funkcjonować podobnie jak współczesne oprogramowanie.

Regularnie aktualizowane.

Uzupełniane.

Rozwijane.

Każde większe ćwiczenie oraz każde nowe doświadczenie z Ukrainy powinno prowadzić do analizy i – jeżeli będzie to uzasadnione – do aktualizacji procedur.

Nowoczesny regulamin nie powinien być zamkniętą książką.

Powinien być stale rozwijającą się bazą wiedzy.

7.4. Centrum Analizy Doświadczeń Wojny

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć powinno być utworzenie stałego ośrodka analizującego doświadczenia współczesnych konfliktów zbrojnych.

Do jego zadań należałoby:

1. analiza działań wojennych,
2. ocena nowych technologii,
3. przygotowywanie rekomendacji,
4. opracowywanie zmian w szkoleniu,
5. współpraca z uczelniami,

6. współpraca z przemysłem obronnym,
7. współpraca z sojusznikami NATO.

W praktyce byłby to polski odpowiednik wyspecjalizowanych ośrodków „Lessons Learned”, działających w wielu armiach Sojuszu.

7.5. Instruktorzy z doświadczeniem bojowym

Jednym z najcenniejszych zasobów są ludzie.

Polska dysponuje grupą żołnierzy, instruktorów i specjalistów, którzy zdobyli praktyczne doświadczenia podczas działań lub szkoleń związanych z wojną na Ukrainie.

Ich wiedza nie może zostać zmarnowana.

Powinni oni uczestniczyć w:

1. szkoleniu dowódców,
2. przygotowaniu instruktorów,
3. ćwiczeniach wojsk operacyjnych,
4. szkoleniu WOT,
5. opracowywaniu nowych programów nauczania.

Nie oznacza to bezkrytycznego przenoszenia wszystkich doświadczeń.

Każda obserwacja powinna zostać zweryfikowana i dostosowana do polskich warunków.

7.6. Powrót do podstaw

Nowoczesne technologie nie zastępują klasycznych umiejętności.

Wręcz przeciwnie.

Ich znaczenie wzrasta.

Każdy żołnierz powinien perfekcyjnie opanować:

1. maskowanie,
2. budowę stanowisk ogniowych,
3. kopanie okopów,
4. terenoznawstwo,
5. orientację bez GPS,
6. udzielanie pierwszej pomocy,
7. przetrwanie,
8. prowadzenie obserwacji.

Wojna na Ukrainie pokazała, że łopatką piechoty może być równie ważna jak karabinek.

To nie jest powrót do przeszłości.

To dostosowanie klasycznych umiejętności do nowych zagrożeń.

7.7. Nowe kompetencje żołnierza

Jednocześnie każdy żołnierz XXI wieku powinien posiadać podstawową wiedzę z zakresu:

1. wykorzystania dronów,
2. przeciwdziałania dronom,
3. walki radioelektronicznej,
4. cyberbezpieczeństwa,
5. ochrony informacji,
6. rozpoznawania dezinformacji,
7. działania w środowisku zakłóceń elektromagnetycznych.

To już nie są kompetencje specjalistyczne.

To stają się kompetencje podstawowe.

7.8. Szkolenie wspólne

Nowoczesne pole walki wymaga ścisłego współdziałania wszystkich rodzajów wojsk.

Dlatego szkolenie powinno obejmować:

1. wojska operacyjne,
2. Wojska Obrony Terytorialnej,
3. Żandarmerię Wojskową,
4. Państwową Straż Pożarną,
5. Policję,
6. administrację publiczną,
7. ochronę zdrowia,
8. operatorów infrastruktury krytycznej.

Tylko wspólne ćwiczenia pozwolą zbudować rzeczywistą odporność państwa.

7.9. Federacja jako partner szkoleniowy

Think Tank Federacji proponuje utworzenie programu:

„Akademia Nowoczesnego Pola Walki”

Program mógłby być realizowany wspólnie z:

1. Akademią Sztuki Wojennej,
2. Wojskową Akademią Techniczną,
3. Dowództwem Generalnym RSZ,
4. Wojskami Obrony Terytorialnej,
5. przemysłem obronnym.

Jego celem byłoby:

1. szkolenie instruktorów,
2. analiza nowych technologii,
3. opracowywanie materiałów dydaktycznych,
4. organizacja seminariów,
5. przygotowywanie raportów Think Tanku.

Federacja mogłaby pełnić rolę pomostu między środowiskiem wojskowym, naukowym i przemysłowym.

7.10. Kultura uczenia się – wnioski.

1. Najważniejszą zmianą nie powinny być jednak nowe podręczniki.
2. Najważniejszą zmianą powinna być kultura organizacyjna.

3. Dowódcy muszą mieć odwagę zmieniać dotychczasowe rozwiązania.
4. Instruktorzy powinni zachęcać do dyskusji.
5. Żołnierze powinni zgłaszać uwagi wynikające z ćwiczeń.
6. Każde ćwiczenie powinno kończyć się rzetelną analizą błędów.
7. Nie po to, aby kogokolwiek krytykować.
8. Po to, aby następnym razem działać lepiej.
9. Armia ucząca się jest znacznie groźniejsza od armii przekonanej o własnej nieomyślności.

Podsumowanie

Najważniejszym zasobem Sił Zbrojnych RP nie będą za kilka lat czołgi, samoloty ani rakiety.

Najważniejszym zasobem będzie zdolność do szybkiego uczenia się.

To ona zdecyduje, czy Polska będzie przygotowana na wyzwania wojny XXI wieku.

Modernizacja techniczna jest niezbędna.

Jednak bez równoczesnej modernizacji systemu szkolenia nie przyniesie oczekiwanych efektów.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Opracować **Narodowy Program Transformacji Szkolenia Sił Zbrojnych RP 2027–2035**.
2. Wprowadzić system corocznej aktualizacji wybranych regulaminów i instrukcji taktycznych.
3. Utworzyć **Centrum Analizy Doświadczeń Współczesnych Konfliktów** współpracujące z uczelniami, przemysłem i jednostkami wojskowymi.
4. Włączyć do procesu szkolenia instruktorów posiadających praktyczne doświadczenia z wojny na Ukrainie, po ich odpowiedniej weryfikacji i wykorzystaniu w zgodzie z potrzebami SZ RP.
5. Wprowadzić obowiązkowe szkolenie z wykorzystania i zwalczania dronów dla wszystkich rodzajów wojsk.
6. Rozszerzyć szkolenie o zagadnienia walki radioelektronicznej, cyberbezpieczeństwa i ochrony informacji.
7. Rozwijać wspólne ćwiczenia wojska, administracji, służb ratowniczych i operatorów infrastruktury krytycznej.
8. Powołać **Akademię Nowoczesnego Pola Walki** jako platformę współpracy wojska, nauki, przemysłu oraz środowiska rezerwistów i weteranów.
9. Wprowadzić system szybkiego wdrażania wniosków z ćwiczeń i analiz do programów szkolenia.
10. Budować kulturę organizacyjną opartą na ciągłym doskonaleniu, otwartości na nowe doświadczenia i krytycznej analizie własnych działań.

ROZDZIAŁ VIII

Tarcza Wschód – od programu fortyfikacyjnego do Narodowego Systemu Odporności i Obrony Państwa

„Najsilniejszą fortyfikacją nie jest beton. Najsilniejszą fortyfikacją jest system, którego przeciwnik nie jest w stanie sparaliżować”

8.1. Wprowadzenie – czy właściwie rozumiemy Tarczę Wschód?

Program **Tarcza Wschód** jest jednym z najważniejszych przedsięwzięć wzmacniających bezpieczeństwo Polski po zakończeniu zimnej wojny. Dotychczas debata publiczna koncentrowała się głównie na budowie zapór inżynierskich, umocnień, przeszkód przeciwpancernych oraz infrastruktury wojskowej.

Jest to niezbędny element.

Nie może jednak być jedynym.

Doświadczenia wojny rosyjsko-ukraińskiej pokazują jednoznacznie, że **same fortyfikacje nie zatrzymają przeciwnika**, jeżeli nie będą częścią znacznie większego systemu obejmującego rozpoznanie, logistykę, walkę radioelektroniczną, obronę przeciwlotniczą, ochronę ludności oraz odporność państwa.

Think Tank Federacji proponuje spojrzeć na Tarczę Wschód nie jako na projekt budowlany, lecz jako **Narodowy System Odporności i Obrony Państwa**.

8.2. Pole walki zaczyna się przed pierwszym okopem

Klasyczne fortyfikacje miały za zadanie zatrzymać natarcie przeciwnika.

Dzisiaj przeciwnik może oddziaływać na głębokość kilkudziesięciu, a nawet kilkuset kilometrów.

Może:

1. zakłócać łączność,
2. niszczyć logistykę,
3. atakować magazyny,
4. prowadzić rozpoznanie satelitarne,
5. wykorzystywać drony dalekiego zasięgu,
6. przeprowadzać cyberataki,
7. organizować działania dywersyjne.

Oznacza to, że **pierwsza linia obrony przebiega znacznie dalej niż pierwsza linia okopów**.

Dlatego Tarcza Wschód musi obejmować cały obszar państwa, a szczególnie jego wschodnią część.

8.3. Osiem filarów Tarczy Wschód

Think Tank Federacji proponuje oprzeć program na ośmiu wzajemnie uzupełniających się filarach.

Filar I – Rozpoznanie

Najważniejszą przewagą współczesnej armii jest wiedza.

System powinien obejmować:

1. satelity,
2. drony,
3. radary pola walki,
4. sensory naziemne,
5. rozpoznanie radioelektroniczne,
6. obserwację społeczną.

Każdy element powinien tworzyć jeden wspólny obraz sytuacji operacyjnej.

Filar II – Mobilność wojsk

Wojska muszą mieć możliwość szybkiego manewru.

Oznacza to:

1. alternatywne przeprawy,
2. promy wojskowe,
3. mosty składane,
4. drogi zapasowe,
5. przygotowane rejonu wyczekiwania.

Przeciwnik będzie niszczył infrastrukturę.

System musi zakładać możliwość jej natychmiastowego odtworzenia.

Filar III – Ochrona logistyczna

Każda brygada powinna dysponować:

1. rozproszonymi magazynami,
2. mobilnymi punktami tankowania,
3. zapasowymi składami amunicji,
4. warsztatami polowymi,
5. robotami logistycznymi.

Logistyka staje się jednym z głównych elementów walki.

Filar IV – Walka radioelektroniczna i przeciwdronowa

Każda strefa obrony powinna posiadać:

1. środki wykrywania dronów,
2. systemy zakłócania,
3. efektory kinetyczne,
4. efektory niekinetyczne,
5. własne drony przechwytyjące.

Bez tego żadna fortyfikacja nie zapewni trwałej ochrony.

Filar V – Ochrona ludności

To element często pomijany.

Każdy powiat objęty programem powinien posiadać:

1. schrony,
2. miejsca doraźnego schronienia,
3. centra ewakuacyjne,
4. magazyny żywności,
5. magazyny środków medycznych,
6. urządzenia filtrowentylacyjne,
7. rezerwowe źródła energii.

Bezpieczeństwo mieszkańców jest integralnym elementem zdolności obronnych państwa.

Filar VI – Przemysł obronny

W czasie wojny produkcja nie może się zatrzymać.

Program powinien przewidywać:

1. rozproszenie produkcji,
2. ochronę zakładów,
3. mobilne linie technologiczne,
4. zapasowe źródła energii,
5. współpracę przedsiębiorstw z wojskiem.

W tym miejscu szczególną rolę mogą odegrać polskie firmy rozwijające rozwiązania z zakresu infrastruktury ochronnej, mobilnej logistyki czy urządzeń filtrowentylacyjnych, działające we współpracy z resortem obrony i innymi partnerami.

Filar VII – Społeczeństwo

Najlepiej przygotowana armia nie obroni państwa bez odpornego społeczeństwa.

Dlatego program powinien obejmować:

1. szkolenia,
2. ćwiczenia,
3. edukację,
4. współpracę z organizacjami pozarządowymi,
5. rozwój wolontariatu kryzysowego.

Tutaj ogromną rolę mogą odegrać Federacja oraz organizacje zrzeszające rezerwistów i weteranów.

Filar VIII – Zarządzanie

Najważniejszym elementem systemu jest sprawne kierowanie.

Program powinien integrować działania:

1. MON,
2. MSWiA,
3. RCB,
4. wojewodów,
5. samorządów,
6. PSP,
7. Policji,
8. Straży Granicznej,
9. WOT,
10. organizacji społecznych,
11. przedsiębiorców.

8.4. Rejony wyczekiwania – element często pomijany

W debacie publicznej rzadko mówi się o rejonach wyczekiwania wojsk.

Tymczasem doświadczenia Ukrainy pokazują, że są one równie ważne jak pierwsza linia obrony.

Powinny być przygotowane jako:

1. rejony ukrycia,
2. miejsca tankowania,
3. punkty uzupełnienia amunicji,
4. staowiska napraw,
5. punkty medyczne,

6. miejsca odpoczynku załóg.

Muszą być rozproszone, zamaskowane i chronione przed rozpoznaniem przeciwnika.

8.5. Przesmyk Suwalski – laboratorium nowej obrony

Przesmyk Suwalski powinien stać się poligonem wdrażania nowoczesnych rozwiązań.

To właśnie tam można stworzyć modelowy system integrujący:

1. wojska operacyjne,
2. WOT,
3. Straż Graniczną,
4. samorządy,
5. administrację,
6. przedsiębiorców,
7. organizacje pozarządowe.

Doświadczenia zdobyte na tym obszarze mogłyby następnie zostać wykorzystane na całej wschodniej granicy Polski.

8.6. Federacja jako partner państwa

Think Tank Federacji proponuje, aby organizacje zrzeszające rezerwistów i weteranów zostały włączone do programu **Tarcza Wschód** jako partnerzy odpowiedzialni między innymi za:

1. szkolenie społeczeństwa,
2. szkolenie przedsiębiorców,
3. ćwiczenia samorządów,
4. budowę odporności lokalnej,
5. edukację młodzieży,
6. opracowywanie analiz eksperckich.

Byłoby to wykorzystanie potencjału, który państwo już posiada.

8.7. Tarcza Wschód 2035

Do roku 2035 program powinien przekształcić się w kompleksowy system obejmujący:

1. wojsko,
2. przemysł,
3. administrację,
4. naukę,
5. społeczeństwo,
6. energetykę,
7. logistykę,
8. cyberbezpieczeństwo,
9. ochronę ludności.

Tylko wtedy stanie się rzeczywistym elementem odstraszenia.

Podsumowanie

Największym błędem byłoby postrzeganie Tarczy Wschód wyłącznie jako pasa umocnień.

Historia pokazuje, że żadna linia obronna nie jest skuteczna sama z siebie. O jej wartości decyduje zdolność do współdziałania z manewrem wojsk, rozpoznaniem, logistyką, obroną przeciwlotniczą, ochroną ludności oraz sprawnym systemem dowodzenia.

Dlatego Think Tank Federacji proponuje rozszerzenie programu **Tarcza Wschód** do rangi **Narodowego Systemu Odporności i Obrony Państwa** – przedsięwzięcia łączącego potencjał Sił Zbrojnych RP, administracji publicznej, przemysłu, środowiska naukowego oraz organizacji społecznych.

Rekomendacje Think Tanku Federacji

1. Rozszerzyć program **Tarcza Wschód** z projektu infrastrukturalnego do kompleksowego programu odporności państwa.
2. Zintegrować planowanie wojskowe z ochroną ludności, logistyką i infrastrukturą krytyczną.
3. Budować wielowarstwowy system rozpoznania, przeciwdziałania dronom i walki radioelektronicznej.
4. Przygotować rejonny wyczekiwania, alternatywne przeprawy i rozproszone zaplecze logistyczne.
5. Wzmocnić współpracę z krajowym przemysłem przy rozwoju infrastruktury ochronnej, logistycznej i zabezpieczenia technicznego.
6. Włączyć organizacje rezerwistów i weteranów do programu jako partnerów szkoleniowych i eksperckich.
7. Utworzyć międzyresortowy system zarządzania programem obejmujący MON, MSWiA, RCB, samorządy oraz przedstawicieli przemysłu i środowiska naukowego.
8. Rozwijać program pilotażowy na obszarze Przesmyku Suwalskiego jako model nowoczesnej obrony zintegrowanej.
9. Regularnie weryfikować założenia programu na podstawie doświadczeń współczesnych konfliktów zbrojnych oraz ćwiczeń krajowych i sojuszniczych.
10. Powiązać **Tarczę Wschód** z długofalową strategią budowy odporności państwa do roku 2035.

ROZDZIAŁ IX

Trzydzieści rekomendacji strategicznych dla Rzeczypospolitej Polskiej – kierunki transformacji systemu obronnego do 2035 roku

Wprowadzenie

Wojna rosyjsko-ukraińska jest pierwszym od zakończenia II wojny światowej konfliktem o tak dużej intensywności prowadzonym pomiędzy dwoma państwami dysponującymi nowoczesnymi środkami rozpoznania, walki radioelektronicznej, dronami, precyzyjną artylerią oraz zaawansowanymi systemami informacyjnymi.

Nie wszystkie doświadczenia z Ukrainy można przenieść wprost do warunków Polski i NATO. Konflikt ten dostarcza jednak wielu wartościowych obserwacji, które – po krytycznej analizie – mogą wspierać rozwój Sił Zbrojnych RP oraz budowę odporności państwa.

Think Tank Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP przedstawia poniższe rekomendacje jako propozycję kierunków działań.

I. DOKTRYNA I SYSTEM DOWODZENIA

Rekomendacja 1

Przeprowadzić kompleksowy przegląd doktryn i regulaminów taktycznych Sił Zbrojnych RP pod kątem doświadczeń współczesnych konfliktów zbrojnych.

Rekomendacja 2

Wprowadzić system corocznej aktualizacji wybranych regulaminów oraz instrukcji szkoleniowych zamiast wieloletnich cykli zmian.

Rekomendacja 3

Powołać **Narodowe Centrum Analizy Doświadczeń Współczesnych Konfliktów**, współpracujące z uczelniami wojskowymi, przemysłem, jednostkami liniowymi oraz partnerami sojusznymi.

Rekomendacja 4

Rozwijać system dowodzenia zdolny do działania w warunkach zakłóceń elektromagnetycznych, utraty GPS oraz ograniczonej łączności.

II. WOJSKA LĄDOWE

Rekomendacja 5

Opracować program „**Piechota 2035**”, zakładający pełną integrację piechoty z systemami bezzałogowymi, rozpoznaniem i walką radioelektroniczną.

Rekomendacja 6

Wyposażyć każdą kompanię w organiczne zdolności rozpoznania bezzałogowego oraz środki przeciwdronowe.

Rekomendacja 7

Rozwijać rozproszone ugrupowania bojowe przy zachowaniu zdolności do szybkiej koncentracji sił w wybranym miejscu i czasie.

III. WOJSKA PANCERNE

Rekomendacja 8

Kontynuować modernizację wojsk pancernych, traktując czołg jako element sieciocentrycznego systemu walki, a nie samodzielną platformę ogniową.

Rekomendacja 9

Przyspieszyć prace nad aktywnymi systemami ochrony pojazdów oraz krajowymi rozwiązaniami przeciwdronowymi.

Rekomendacja 10

Zapewnić każdej kompanii czołgów wsparcie dronów rozpoznawczych, środków WRE oraz wyspecjalizowanych zespołów przeciwdronowych.

IV. LOGISTYKA

Rekomendacja 11

Opracować **Narodową Strategię Logistyki Wojennej 2035**.

Rekomendacja 12

Rozproszyc magazyny paliw, amunicji oraz części zamiennych.

Rekomendacja 13

Rozwijać wojskową robotykę logistyczną, w tym systemy transportowe i ewakuacyjne.

Rekomendacja 14

Przygotować alternatywne przeprawy, drogi i zapasowe węzły logistyczne.

V. TARCZA WSCHÓD

Rekomendacja 15

Rozszerzyć program **Tarcza Wschód** z projektu infrastrukturalnego do kompleksowego systemu odporności państwa.

Rekomendacja 16

Budować zintegrowany system rozpoznania, obejmujący satelity, drony, sensory naziemne, radary oraz rozpoznawanie radioelektroniczne.

Rekomendacja 17

Przygotować rejonów wyczekiwania dla wojsk, rozproszone punkty zaopatrzenia oraz zapasowe stanowiska dowodzenia.

Rekomendacja 18

Rozwijać wielowarstwową obronę przeciwdronową jako integralny element Tarczy Wschód.

VI. OCHRONA LUDNOŚCI

Rekomendacja 19

Powiązanie program **Tarcza Wschód** z realizacją ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej.

Rekomendacja 20

Rozpocząć ogólnopolski program budowy odporności społecznej obejmujący edukację, ćwiczenia i przygotowanie rodzin.

Rekomendacja 21

Rozbudować sieć schronów, ukryć oraz miejsc doraźnego schronienia zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz lokalnymi planami ochrony ludności.

Rekomendacja 22

Rozwijać program „**Odporność Nuklearna i CBRN – Rezerwiści dla Bezpiecznej Polski**”.

VII. REZERWIŚCI I WETERANI

Rekomendacja 23

Włączyć organizacje rezerwistów i weteranów do systemu szkolenia społeczeństwa jako partnerów administracji publicznej.

Rekomendacja 24

Uruchomić ogólnopolski program „**Trzecia Misja**”, wykorzystujący potencjał rezerwistów w budowie odporności państwa.

Rekomendacja 25

Rozwijać **Akademię Bezpiecznej Rodziny** jako element edukacji obywatelskiej i przygotowania do sytuacji kryzysowych.

VIII. PRZEMYSŁ OBRONNY

Rekomendacja 26

Rozwijać partnerstwo pomiędzy Siłami Zbrojnymi RP, przemysłem, uczelniami i organizacjami eksperckimi w celu szybkiego wdrażania nowych technologii.

Rekomendacja 27

Wspierać rozwój krajowych technologii w zakresie:

1. aktywnych systemów ochrony,
2. systemów przeciwdronowych,
3. walki radioelektronicznej,
4. robotyki wojskowej,
5. urządzeń ochronnych i logistycznych.

IX. SZKOLENIE

Rekomendacja 28

Stworzyć **Akademię Nowoczesnego Pola Walki**, integrującą doświadczenia wojsk operacyjnych, WOT, środowiska naukowego, przemysłu oraz organizacji rezerwistów.

Rekomendacja 29

Rozwijać kulturę ciągłego uczenia się poprzez system szybkiego wdrażania wniosków z ćwiczeń, analiz i doświadczeń współczesnych konfliktów.

X. PAŃSTWO

Rekomendacja 30

Przyjąć **Narodową Strategię Budowy Odporności Państwa 2035**, integrującą działania MON, MSWiA, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, innych resortów, samorządów, przemysłu, uczelni oraz organizacji społecznych.

Konkluzja

Analiza doświadczeń wojny rosyjsko-ukraińskiej prowadzi do jednego zasadniczego wniosku: bezpieczeństwo państwa nie może być budowane wyłącznie poprzez zakup nowego uzbrojenia. Równie ważne są zdolność do szybkiej adaptacji, sprawny system szkolenia, odporność społeczeństwa, nowoczesna logistyka oraz współpraca między wojskiem, administracją, przemysłem i środowiskiem naukowym.

Tarcza Wschód powinna stać się nie tylko projektem inżynierskim, lecz fundamentem zintegrowanego systemu obrony i odporności państwa. W tym systemie ważną rolę mogą odegrać również organizacje zrzeszające rezerwistów i weteranów, wspierając szkolenie społeczeństwa, rozwój kultury bezpieczeństwa oraz przygotowanie do reagowania kryzysowego.

ROZDZIAŁ X

POLSKA 2035 – Państwo gotowe na wyzwania XXI wieku

Manifest Think Tanku

Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów Sił Zbrojnych RP

„Siła państwa nie jest mierzona liczbą czołgów ani samolotów. Jest mierzona zdolnością narodu do przetrwania, adaptacji i zwycięstwa”

10.1. Świat wszedł w nową epokę

Historia przyspieszyła.

Jeszcze kilka lat temu bezpieczeństwo Polski analizowaliśmy głównie przez pryzmat liczby dywizji, samolotów bojowych czy systemów rakietowych. Dziś wiemy, że to tylko część obrazu.

Wojna rosyjsko-ukraińska pokazała, że współczesne konflikty prowadzone są jednocześnie w wielu domenach:

1. na lądzie,
2. w powietrzu,
3. na morzu,
4. w cyberprzestrzeni,
5. w przestrzeni kosmicznej,
6. w przestrzeni informacyjnej,
7. w gospodarce,
8. w świadomości społeczeństwa.

Granica pomiędzy wojną a pokojem zaciera się.

Przeciwnik może osłabiać państwo latami, nie przekraczając jego granicy.

Dlatego Polska musi przygotować się nie tylko do odparcia agresji militarnej, ale również do długotrwałej rywalizacji strategicznej.

10.2. Największą przewagą Polski są ludzie

Polska dysponuje nowoczesnym sprzętem wojskowym.

Rozwijają się Siły Zbrojne RP.

Powstają nowe jednostki.

Realizowany jest program **Tarcza Wschód**.

To wszystko jest niezwykle ważne.

Jednak największym potencjałem Polski pozostają ludzie.

1. Żołnierze.
2. Rezerwiści.
3. Weterani.
4. Strażacy.
5. Ratownicy.
6. Nauczyciele.
7. Inżynierowie.
8. Lekarze.
9. Przedsiębiorcy.
10. Samorządowcy.

To oni tworzą rzeczywistą odporność państwa.

Jeżeli będą przygotowani, państwo przetrwa nawet najtrudniejszy kryzys.

10.3. Czas zmienić sposób myślenia

Przez wiele lat bezpieczeństwo utożsamiano przede wszystkim z wydatkami na obronność.

To ważny element.

Ale nie jedyny.

W XXI wieku równie istotne są:

1. odporność energetyczna,
2. bezpieczeństwo żywnościowe,
3. bezpieczeństwo cyfrowe,
4. odporność psychologiczna społeczeństwa,
5. edukacja obywatelska,
6. współpraca państwa z przemysłem,
7. zdolność szybkiej odbudowy infrastruktury.

Nowoczesne państwo nie może opierać się wyłącznie na sile militarnej.

Musi budować odporność wszystkich swoich systemów.

10.4. Rezerwiści – strategiczny zasób państwa

Jednym z największych niewykorzystanych potencjałów Polski pozostają rezerwiści i weterani.

To setki tysięcy ludzi posiadających:

1. doświadczenie dowódcze,
2. wiedzę logistyczną,
3. umiejętności inżynierskie,
4. kwalifikacje medyczne,
5. doświadczenie sztabowe.

Nie należy postrzegać ich wyłącznie jako uzupełnienia wojsk operacyjnych.

Powinni stać się również filarem:

1. edukacji społecznej,
2. ochrony ludności,
3. szkoleń kryzysowych,
4. współpracy z samorządami,
5. budowy odporności lokalnej.

Tak rozumiana „**Trzecia Misja**” może stać się jednym z najważniejszych projektów bezpieczeństwa narodowego.

10.5. Polska może stać się liderem NATO

Wiele państw NATO obserwuje doświadczenia Ukrainy.

Niewiele posiada jednak możliwości, aby przełożyć je na kompleksowy program państwowy.

Polska ma ku temu wyjątkowe warunki.

1. Położenie geograficzne.
2. Silny przemysł.
3. Dynamicznie rozwijające się Siły Zbrojne.
4. Doświadczenie współpracy z sojusznikami.
5. Rosnący potencjał naukowy.
6. Aktywne organizacje społeczne.

Jeżeli wszystkie te elementy zostaną połączone, Polska może stać się jednym z liderów NATO w zakresie budowy odporności państwa.

10.6. Think Tank Federacji – partner państwa

Think Tank Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP nie aspiruje do zastępowania instytucji państwowych.

Naszą rolą jest wspieranie ich poprzez:

1. analizy strategiczne,
2. opracowania eksperckie,
3. rekomendacje,
4. programy szkoleniowe,
5. współpracę z przemysłem,
6. współpracę z uczelniami,
7. wykorzystanie doświadczenia rezerwistów i weteranów.

Uważamy, że bezpieczeństwo narodowe jest wspólną odpowiedzialnością całego społeczeństwa.

10.7. Wizja Polski 2035

Wyobrażamy sobie Polskę, która:

1. posiada nowoczesne Siły Zbrojne,
2. dysponuje skuteczną obroną przeciwlotniczą i przeciwdronową,
3. wykorzystuje sztuczną inteligencję w systemach dowodzenia,
4. posiada rozwinięty przemysł obronny,
5. buduje własne technologie,
6. szkoli społeczeństwo,
7. rozwija ochronę ludności,
8. współpracuje z samorządami,
9. wykorzystuje potencjał rezerwistów,
10. jest przygotowana do działania w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Taka Polska będzie państwem trudnym do zastraszenia.

Jeszcze trudniejszym do pokonania.

10.8. Ostatnia lekcja z Ukrainy

Najważniejszą lekcją tej wojny nie są drony. Nie są nią czołgi. Nie są nią nawet nowe technologie.

1. Najważniejszą lekcją jest zdolność narodu do walki o własne państwo.
2. Technologia może zwiększyć skuteczność armii.
3. Nie zastąpi jednak odwagi, odpowiedzialności i solidarności społeczeństwa.

To właśnie one pozostają najważniejszym elementem bezpieczeństwa narodowego.

Zakończenie

Oddajemy niniejszy raport z przekonaniem, że Polska stoi dziś przed historyczną szansą.

Mamy możliwość budowy jednego z najnowocześniejszych systemów bezpieczeństwa w Europie.

Warunkiem powodzenia jest jednak odejście od myślenia sektorowego.

1. Wojsko.
2. Przemysł.
3. Nauka.

4. Samorządy.
5. Administracja.
6. Organizacje społeczne.
7. Obywatele.

Każdy z tych elementów musi stać się częścią jednego systemu.

Nie wiemy, kiedy pojawi się kolejne zagrożenie.

Wiemy jednak, że państwa przygotowują się do wojny w czasie pokoju.

Jeżeli wykorzystamy doświadczenia Ukrainy, rozwiniemy własne zdolności i zbudujemy społeczeństwo świadome zagrożeń, Polska będzie nie tylko bezpieczniejsza.

Będzie państwem zdolnym skutecznie odstraszać potencjalnego przeciwnika.

Manifest Think Tanku Federacji

1. Nie proponujemy budowy kolejnych murów.

2. Proponujemy budowę odpornego państwa.

3. Państwa, które potrafi przewidywać zagrożenia.

4. Państwa, które potrafi szybko się uczyć.

5. Państwa, które wykorzystuje potencjał swoich obywateli.

6. Państwa, które nie czeka biernie na kryzys, lecz przygotowuje się do niego z wyprzedzeniem.

To jest nasza wizja Polski 2035.

ANEKSY

Narzędzia wdrożeniowe dla programu „Polska 2035 – Państwo Gotowe na Wyzwania XXI Wieku”

ZAŁĄCZNIK NR 1

Słownik podstawowych pojęć

Raport powinien zawierać jednolite definicje najważniejszych pojęć.

Między innymi:

1. AI – Sztuczna Inteligencja
2. APS – Active Protection System
3. Arena-M
4. BMS
5. CBRN

6. Counter-UAS
7. Dezinformacja
8. Dron FPV
9. GPS Spoofing
10. ISR
11. LoiteringMunition
12. Maskowanie wielospektralne
13. OSINT
14. SIGINT
15. EW / WRE
16. Tarcza Wschód
17. Trzecia Misja
18. Akademia Bezpiecznej Rodziny
19. Odporność Społeczna
20. Odporność Państwa

ZAŁĄCZNIK NR 2

Model Narodowego Systemu Odporności Państwa

Proponowany model obejmuje sześć filarów:

Filar I. Siły Zbrojne RP

1. Wojska Operacyjne
2. WOT
3. ŻW

Filar II. Administracja Państwowa

1. RCB
2. Wojewodowie
3. Samorządy

Filar III. Przemysł

1. PGZ
2. firmy prywatne
3. energetyka
4. logistyka

Filar IV. Nauka

1. WAT
2. ASzWoj
3. uczelnie
4. instytuty badawcze

Filar V. Społeczeństwo

1. NGO
2. Federacja
3. OSP
4. PCK
5. Harcerstwo

Filar VI. Cyberprzestrzeń

1. CERT

2. Cyberbezpieczeństwo
3. AI

ZAŁĄCZNIK NR 3

Model Powiatowego Centrum Odporności

Każdy powiat powinien posiadać:
Dyrektora Centrum

Sekcję:

1. ochrony ludności
2. logistyki
3. infrastruktury krytycznej
4. edukacji
5. cyberbezpieczeństwa
6. współpracy z wojskiem
7. współpracy z NGO
8. informacji publicznej

ZAŁĄCZNIK NR 4

Program "Trzecia Misja"

Struktura

1. Prezes Federacji
- ↓
2. Koordynator Wojewódzki
- ↓
3. Koordynator Powiatowy
- ↓
4. Instruktorzy
- ↓
5. Liderzy Gminni
- ↓
6. Społeczeństwo

Zadania

1. szkolenia
2. ćwiczenia
3. pierwsza pomoc
4. ewakuacja
5. dezinformacja
6. ochrona ludności
7. CBRN

ZAŁĄCZNIK NR 5

Akademia Bezpiecznej Rodziny

Program

Moduł I. Pierwsza pomoc

Moduł II. Odporność psychiczna

Moduł III. Cyberbezpieczeństwo
Moduł IV. Przygotowanie domu
Moduł V. Ewakuacja
Moduł VI. CBRN
Moduł VII. Komunikacja kryzysowa

ZAŁĄCZNIK NR 6

Model szkolenia przedsiębiorstw

Każde przedsiębiorstwo zatrudniające ponad 50 pracowników powinno posiadać:

1. Plan Ciągłości Działania
2. Plan Ewakuacji
3. Plan Ochrony Ludności
4. Plan Łączności
5. Plan Logistyki Kryzysowej
6. Magazyn awaryjny
7. Źródło energii
8. System filtrowentylacji
9. Ratowników
10. Zespół kryzysowy
11. Przeszkolonych pracowników

ZAŁĄCZNIK NR 7

Model Tarczy Wschód

Składa się z:

Warstwa 1. Rozpoznanie

Warstwa 2. Drony

Warstwa 3. WRE

Warstwa 4. Wojska Operacyjne

Warstwa 5. Logistyka

Warstwa 6. Ochrona Ludności

Warstwa 7. Przemysł

Warstwa 8. Administracja

ZAŁĄCZNIK NR 8

Harmonogram wdrożenia

2027

1. Analiza
2. Pilotaż
3. Szkolenie instruktorów

2028

1. Program Powiatowy

2029

1. Program Wojewódzki

2030

1. Integracja z MON

2031

1. Integracja NATO

2032

1. Ćwiczenia Narodowe

2033

1. Modernizacja

2034

1. Ocena

2035

1. Pełna Gotowość

ZAŁĄCZNIK NR 9

Think Tank Federacji

Proponuję utworzenie pięciu stałych zespołów eksperckich:

1. **Bezpieczeństwo militarne i operacyjne** – analiza współczesnych konfliktów, doktryn i modernizacji SZ RP.
2. **Ochrona ludności i odporność państwa** – programy społeczne, obrona cywilna i zarządzanie kryzysowe.
3. **Nowe technologie i przemysł obronny** – drony, AI, WRE, robotyka oraz współpraca z przemysłem.
4. **Prawo, administracja i współpraca międzynarodowa** – legislacja, NATO, UE oraz samorządy.
5. **Edukacja, szkolenie i komunikacja strategiczna** – programy dla rezerwistów, młodzieży i społeczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

I. Dokumenty strategiczne i doktrynalne NATO

1. NATO, *NATO 2022 Strategic Concept*, Madrid 2022.
2. NATO, *Comprehensive Defence Handbook*, Brussels.
3. NATO Allied Joint Publication AJP-3, *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*.
4. NATO Allied Joint Publication AJP-3.2, *Allied Joint Doctrine for Land Operations*.
5. NATO Allied Joint Publication AJP-3.15, *Allied Joint Doctrine for Countering Improvised Explosive Devices*.
6. NATO Standardization Office, *Allied Administrative Publications (AAP)*.
7. NATO Joint Analysis and Lessons Learned Centre (JALLC), *Lessons Learned from Current Conflicts*.
8. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), Tallinn – raporty i analizy.
9. NATO Centre of Excellence for Military Engineering – publikacje dotyczące fortyfikacji i mobilności wojsk.

II. Dokumenty Unii Europejskiej

10. *Strategic Compass for Security and Defence*, European Union, 2022.
11. Dyrektywa UE dotycząca odporności podmiotów krytycznych (CER Directive).
12. Dokumenty Komisji Europejskiej dotyczące odporności infrastruktury krytycznej.

13. European Defence Agency – raporty dotyczące nowych technologii wojskowych.

III. Dokumenty Rzeczypospolitej Polskiej

14. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
15. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny.
16. Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej.
17. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.
18. Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna RP.
19. Program **Tarcza Wschód** – dokumenty Ministerstwa Obrony Narodowej.
20. Dokumenty Rządowego Centrum Bezpieczeństwa.
21. Dokumenty dotyczące Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego.

IV. Wojna rosyjsko-ukraińska

22. Institute for the Study of War (ISW), *Russian Offensive Campaign Assessment* (raporty bieżące).
23. Royal United Services Institute (RUSI), *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine*.
24. RUSI, *The Return of Industrial Warfare*.
25. Center for Strategic and International Studies (CSIS), raporty dotyczące wojny w Ukrainie.
26. RAND Corporation – analizy konfliktów wysokiej intensywności.
27. CNA Corporation – raporty dotyczące wojsk lądowych.
28. NATO Defence College – analizy strategiczne.
29. Publikacje Ministerstwa Obrony Ukrainy dotyczące doświadczeń wojennych.
30. Publikacje Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Ukrainy.

V. Wojska lądowe i sztuka operacyjna

31. David G. Perkins, *Multi-Domain Battle*.
32. David Kilcullen, *The Dragons and the Snakes*.
33. David Kilcullen, *Out of the Mountains*.
34. David Petraeus – publikacje dotyczące współczesnych konfliktów.
35. Martin van Creveld, *Supplying War*.
36. Martin van Creveld, *Command in War*.
37. John A. Warden III – prace dotyczące strategii operacyjnej.
38. John Boyd – teoria pętli OODA.

VI. Broń pancerna i działania lądowe

39. Steven Zaloga – publikacje dotyczące wojsk pancernych.
40. Raporty dotyczące systemów Active Protection Systems (APS).
41. Materiały dotyczące rosyjskiego systemu **Arena-M**.
42. Opracowania dotyczące Leopard 2, Abrams oraz K2 Black Panther.
43. Publikacje Jane's Armour and Artillery.

VII. Drony i nowe technologie

44. Center for Drone Studies – raporty.
45. Atlantic Council – analizy wykorzystania bezzałogowców.
46. MIT Technology Review – sztuczna inteligencja w wojskowości.
47. IEEE – publikacje dotyczące autonomicznych systemów bojowych.
48. NATO DIANA – raporty technologiczne.

VIII. Walka radioelektroniczna i cyberbezpieczeństwo

49. NATO CCDCOE – publikacje.
50. CyberDefence 24 – analizy.
51. C4ISRNET – publikacje.

- 52. Army Technology – systemy WRE.
- 53. Raporty dotyczące przeciwdziałania dronom.

IX. Logistyka wojskowa

- 54. Martin van Creveld, *Supplying War*.
- 55. NATO Logistics Handbook.
- 56. FM 4-0 Sustainment (US Army).
- 57. ATP 4-0 Allied Logistics.
- 58. Publikacje dotyczące logistyki wojskowej ASzWoj.

X. Ochrona ludności i odporność państwa

- 59. UNDRR – *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*.
- 60. OECD – *Resilience Framework*.
- 61. NATO Baseline Requirements for National Resilience.
- 62. WHO – Emergency Preparedness.
- 63. Publikacje dotyczące CBRN NATO COE.

XI. Ośrodki analityczne

- 64. RAND Corporation.
- 65. Royal United Services Institute (RUSI).
- 66. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
- 67. Atlantic Council.
- 68. Institute for the Study of War (ISW).
- 69. International Institute for Strategic Studies (IISS).
- 70. Center for Naval Analyses (CNA).

XII. Polskie uczelnie i instytuty

- 71. Akademia Sztuki Wojennej – publikacje.
- 72. Wojskowa Akademia Techniczna – publikacje.
- 73. Akademia Marynarki Wojennej – publikacje.
- 74. Instytut Studiów Strategicznych.
- 75. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM).

XIII. Akty prawne i normy

- 76. Konwencje Genewskie.
- 77. Prawo konfliktów zbrojnych.
- 78. Dokumenty ONZ dotyczące ochrony ludności.
- 79. Polskie normy dotyczące infrastruktury ochronnej.
- 80. Dokumenty dotyczące infrastruktury krytycznej.

XIV. Materiały Think Tanku Federacji

- 81. Think Tank Federacji Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów SZ RP, *Tarcza Wschód – system zabezpieczenia działań bojowych*.
- 82. Think Tank Federacji, *Tarcza Przeciwpancerna 2030*.
- 83. Think Tank Federacji, *Odporność Nuklearna i CBRN – Rezerwiści dla Bezpiecznej Polski*.
- 84. Think Tank Federacji, *Program Trzecia Misja*.
- 85. Think Tank Federacji, *Akademia Bezpiecznej Rodziny*.
- 86. Think Tank Federacji, *CYBERTARCZA ŻOŁNIERZA – Narodowy Program Ochrony Informacji Wojskowych i Cyberdyscypliny Żołnierzy SZ RP*.
- 87. Think Tank Federacji, *Od kilometra do trzydziestu kilometrów – transformacja współczesnego pola walki*.

XV. Czasopisma specjalistyczne

88. *Przegląd Wojsk Lądowych*.
89. *Przegląd Sił Zbrojnych*.
90. *Journal of Military Studies*.
91. *Parameters*.
92. *Military Review*.
93. *Small Wars Journal*.
94. *Jane's Defence Weekly*.
95. *Defence24*.
96. *CyberDefence24*.
97. *Army Recognition*.
98. *The Economist* – analizy bezpieczeństwa międzynarodowego.
99. *Reuters* – materiały dotyczące wojny rosyjsko-ukraińskiej.
100. Wybrane publikacje naukowe i raporty eksperckie z lat 2022–2026 dotyczące transformacji współczesnego pola walki, systemów bezzałogowych, odporności państwa oraz ochrony ludności.